

ШЫН

СОВЕТ ЭВИЛЕЛИНИҢ КОММУНИСТИК ПАРТИЯСЫНЫҢ ТЫВА ОБЛАСТЬ БОЛГАШ
КЫЗЫЛ ХООРАЯ КОМИТЕТЕРИНИҢ, АЖЫЛЧЫ ЧОННАР ДЕПУТАТТАРЫНЫҢ
ОБЛАСТЬ БОЛГАШ КЫЗЫЛ ХООРАЯ СОВЕТТЕРИНИҢ ОРГАНЫ

1959

МАРТ

12

ЧЕТВЕРГ

№ 52 (4280)

Өртөө 20 коп.

Ажыл-ишке дайынчы программа (1 арын).
БИСТИҢ ОБЛАСТА (1 арын).
Область Советиниң сессиясында (1 арын).
ПАРТИЯҢИ АМЫДЫРАЛ: Х. Өлзей.—
Колхозчуларын културалык амыдыралын
өзгөрткөн дөң (2 арын).
М. Самдан.—Хойжулар өзүн өлөп ту-
рарлар (2 арын).

БӨГҮНГҮ СОЛУНДА:

В. Чимдан.—Оруктар болгаш көчүрү-
лөр туудун чуулгалап көр (2 арын).
С. Тома.—Чогаалчынын орун деметте-
ли (2—3 арын).
Часкы хову ажылына уткуштур
(3 арын).
ХУУЧУЛАР ХУРАЛЫНДАН: Н. Са-
лым.—Четпестерин чайлаар (3 арын).
Редакцияга чагалар (3 арын).

Берлинниң ажылчы чоннарынын кай-
гамчык улау митингиз (4 арын).
Совет чазак төлөөлөрүнүн Индияга чо-
руп турары (4 арын).
Ядролук чепсектиң шенелдерин со-
салыр дугайында үш күрүлөрдүн Же-
невага чыгуу хурамында (4 арын).
КННО Н. Солам.—«Ал-кок согуш» (4
арын).

ТЕХНИКАНЫ ЧАСКЫ ТАРЫЛГАГА ЭКИ БЕЛЕТКЭЭР

Амгы чеди чылда көдө ажыл-агыйнын мурунда салдырган со-
рулгаларын чедишкенин ший-
пирлээр төлөөдө партия, совет бол-
гаш көдө ажыл-агый органдары
колхозтарнын нийтининг ажыл-
агыйн бүгү кемчелер-биле бы-
жылгаар, көдө ажыл-агый бүдү-
рүлгөсүн улам ийиш механизастаа-
рынын, электржидеринин, күш-
ажылды органиастаарын экижиде-
рининг талазы-биле улау кемчелер-
ни боттандыраар болгаш аңаа үндө-
шлөөш, күш-ажылдын бүдүрүчү-
лүүн дыка өстүрөр, көдө ажыл-
агый продукциянын бот-үчөсүн
чигилерин хандыраар хүлээлгелер
деп СЭКП-нин XXI съездининг ре-
золюциясында айтыган.

Областың колхозтарында бүгү хо-
жуларын 90 ажыл хуурун
МТС-тер-биле колхозтар арасы-
нда чарыглан керелер бугаар
МТС-теринг техниказы-биле күс-
сидир. Оюң ужурунда часкы хову
ажылында бүгү талазы белет-
көөдө көз чүдү—МТС-терде, со-
вхотарда болгаш колхозтарда тра-
кторларын, көдө ажыл-агыйн өс-
кө-дөө кожула машиналарын чо-
гуур өй-шаанда, чүгө эки шынар-
лыг септеп белеткээр болур. Бо
сорулганы чедишкенин боттанды-
рыгаш, хову ажылында бүгү
белеткөөдүгү ужурашкы болур ма-
териалдык база МТС, «Союз бу-
дүрүш», харын-дээ техника салып
алган чамкы колхозтарда бөсүн
бар. Оюң-биле белеткөөдүгү МТС-
тер, совхоттар хой санын чээ тех-
никазы чыл бүгү кемчелер са-
лып ап турар. Ийиш болза-дээ
көдө ажыл-агыйн эрги кожула
машиналарын, ылангыч трактор-
ларын хой кезин хүн бүртүнү
үрмөк болгаш капитал септегени
өтөп турар.

МТС-тер, совхоттар директорла-
ры, оларын инженерлер, меха-
никтери тракторлар болгаш кожу-
ла машиналарын септегенин
чүгө шала-була дозуп алырын
өсөс, харын септеп бүрүшү эки
шынарын болгаш турарынче кол
көчөгөйүн утандыраар өргөжө
чүгүш.

Эрткен чылдарын практикамын-
дан алырга, чамкы МТС-терин
септегени дозупкан дөң трактор-
ларын колхозтарын тарыга пөдө-
ричче бөсүн чөтөйи, ара үрелтеш,
септегени катан апар таварыла-
лар турган болгаш. Ам ийиш чо-
руту дозупкан дөң МТС-терин,
совхоттарын, колхозтарын уу-
турчуларын, инженерлер, меха-
никтер септегени кирген мотор болгаш
кезек бүртүгүн септеткен шы-
нарын эки хынап көр, бир өсөс
шынар чок септеткен чорук
илереттине берсе оюң дөң-дөң
катан септедир кемчелер амыр ужу-
луг.

Машина-трактор станцияларынын
бүгү техникалын чөп ажылгаары-
биле белеткөөдүгү колхозтар бот-
тарында бар көдө ажыл-агыйн ко-
жула машиналарын, аял андзын-
нарын, ийиш-арын, тергелерин
септеп, ажылгаар керек.
МТС-терде, совхоттарда болгаш
колхозтарда партия органиастаа-
ры механизаторлар ортузунга ма-
са-политиктиг ажылды күштедир-
ер, септегени эки шынары дөң
механизаторларын социалисттик
чарыжын калбартыр, оюң үрө-
түндөй чоруп чедиш амыр хүлээ-
лөгид.

Техниканы четче болгаш эки
шынарын септөөрин ажыл-агый
бүдүрү чедиш алырын часкы хову
ажылынын дүргөн база белгилер
техниктиг деңгеле, чорударын хан-
дыраар.

Ам нийтин-биле МТС-терде 9
тракторлар, 62 андзыннар, 6 се-

Н. С. Хрущевтун Берлинде
чоруп турары

БЕРЛИН 10. (СЭТА). ГСЧП-нин
Төп Комитетинин Политбюроу Гер-
ман Демократтыг Республиканын
президентинин турар чериге
СЭКП Төп Комитетинин Бирги Сек-
ретары, ССРЭ-нин Министрлер Че-
вүлелинин Даргазы Н. С. Хрущев
аалар кылдыр дүштеки шайлагла
ылган.

Дүштеки шайлагла Н. С. Хру-
щев, ССРЭ-нин Даштыкы херектер
министринин оракачкы В. А. Зо-
рин, ССРЭ-нин Герман Демократтыг
Республикада элчин М. Г. Перу-
шин, Германияда совет шергалар
бөлүгүнүн кол командирлеринин ар-
мия генералы М. В. Захаров олу-
рушканнар.

Томь-Усинск ГРЭС-тиң ийиги
турбогенератору ажылгалада кирген

КЕМЕРОВО 9. (СЭТА). Томь-
Усинск ГРЭС-тиң туудулар кол-
лектив чээ күш-ажылды тиндө-
гени чедиш алган—100 муң кило-
ватт күчүгү ийиги турбогенератор
ажылгалада кирген болгаш үзөтүр
тогун берген.

Октябрың 41 чыл оюңуң бү-
дүгүндө ажылгалада кирген бирги

АЖЫЛ-ИШКЕ ДАЙЫНЧЫ ПРОГРАММА

Москва. «Кызыл Роза» деп аттыг торгу аргыыр комбинаттын коллектив СЭКП-ниң элчег чок XXI съездининг шийтирлеринге сорул кырып, чыл планын хуусаа бетинде—декабрынын 21-де куу-сеткен, пландан ажыр 1 миллион метр торгу постерин бээр деп белеткен хүлээлгени алганнар.

Олар хүлээлгелерин херек кырында ажыл-биле бөдөткөп турар. Чүл дээрге январда болгаш февралда пландан ажыр 143 муң метр посту бүдүргөдөр.

Чурукта: комбинаттын мураккы ажылдакчы В. В. Дутова. Комбинатта ол ам 11 чыл ажылдап турар болгаш бүдүрүлгө көрүзүлгелерин база хой-ниити ажылдыг киржирининг талазы-биле эш-өрүнүң аразында хүндүлгөдү ол чедиш алган.

Мал ажылында комсомолчулар

Партиянын элчег чок XXI съез-
дининг төгүлдү шийтирлерин ө-
рөнмөшкөн, Бай-Тайганың малчын
аияктары нийтининг малын баш
санын өстүрөр, оюң продукттуг чо-
руун бедир дөң улам-на күжө-
нөшкенин ажылдап турарлар.
Районунг колхозчу комсомолчула-
рынын нийтинден 89 киж хой
ажылында, 14 киж ийек кадарчы-
лында, 48 киж саянчылап, 6 киж
бызаа ажаан, 3 киж чылгы ка-
дары доктаамал ажылдап турар.

Эрткен чылын дыка хой малчын
комсомолчулар болгаш аияктар
күш-ажы талазы-биле бедир көр-
гүзүлгелерин чедиш алган. «Мурак-
чы» колхозтун дузалакчы кадары-
ны Дөжү-кыс 306 баш төртүр хой-
лай 308 хураганнарын өстүрүп,
хой бүртүгүн 1,8 кг дүктү кыр-
гып алырын хандырган. Ол ийи-
каш «Малчын» колхозта аиял ка-
дарчы Өмүс-Саар хой бүртүгүн
1,8 кг дүктү кырпып алган, рай-
онун мураккы хойжуларын
бирөөсүнө демдегеттирген.

Комсомолчу-аияктарын нийтин-
ден мураккы саянчылар саны
улам-на көзүндү турар. «Найрал»
колхозта саянчылар Чыбак, Шо-
жунма, Даржай, «Муракчы» кол-
хозта Кара-Сал, Сталин аттыг кол-
хозта Сарыг-Тараз олар боттарыга
быжылгала инеетерининг түс бүр-
үгүн 1050—1390 кг сүттү сэг-

Бедик хүлээлге

Архангельскин экономика
талазы-биле административтиг
районунун ийиш, саян болгаш
ийиш ажылдап кызыр үзөтүрү-
гүн бүдүрүлгелеринин өр, херээ-
жен ажылчыларын, инженерле-
ри, техниктери болгаш албан-
дакчыларын чеди чылдын баш-
тайгы чылыннын планын хуусаа
бетинде күсүлдүр дөң, мынаты
сөөртүн ундурерин, дыгел ма-
териалдарын, цехаластарын,
саяннын, спиртти, мебельди
болгаш чымы элээр бажыңнар
ын ажылдап кызырын улам
ийиш көзүндүр дөң социали-
сттик чарышты улам калбартыр
деп кыйгырыгын чурттуң ийиш,
саян болгаш ийиш ажылдап
кызыр үзөтүрүгүн бүгү ажыл-
дакчыларына үндүргөн.

Боттарынын аргаларын санап
көргөш, олар нийти продукция
бүдүрүп үндүрер талазы-биле
1959 чылдын күрүнө планын
хуусаа бетинде, декабрь 25-ке
чедир күсүлдүр, чыл планында
ажыр 200 муң кубометр тууду
ийиш сөөртүп үндүрер болгаш
оюң-дээ өскөдөр кызыр деп
хүлөөнип алганнар. Чуртталга
туудунун улау программанын
күсүлдүрүгүн чыгыс аял бажы-
нар бүдүрүлгенин оюң чуулганын
өөрөнүп көргөш, чыгыс аял ба-
жынар туудун 1958 чылыннын
деңгээрге бүдүн чарык ка-
тап көзүндүр болгаш ийиш
ниити 5 муң дөңбөчтин метр
кыдыр бөөри шийтирлеткенген.

Боттарынын аргаларын санап
көргөш, олар нийти продукция
бүдүрүп үндүрер талазы-биле
1959 чылдын күрүнө планын
хуусаа бетинде, декабрь 25-ке
чедир күсүлдүр, чыл планында
ажыр 200 муң кубометр тууду
ийиш сөөртүп үндүрер болгаш
оюң-дээ өскөдөр кызыр деп
хүлөөнип алганнар. Чуртталга
туудунун улау программанын
күсүлдүрүгүн чыгыс аял бажы-
нар бүдүрүлгенин оюң чуулганын
өөрөнүп көргөш, чыгыс аял ба-
жынар туудун 1958 чылыннын
деңгээрге бүдүн чарык ка-
тап көзүндүр болгаш ийиш
ниити 5 муң дөңбөчтин метр
кыдыр бөөри шийтирлеткенген.

Өөрөнүп эгелээн

СЭКП Чаа-Хал райкомунун чанын-
да көдө ажыл-агыйн тодаргай
экономикалык өөрөнүп 11 киж
дынакчыларын бөлүм ажылдап
турар. Өөрөнүп чыгы өгөлөндө
бөөр аңаа 15 кичээлдер өрткөн.

Бөлүмүнүн пропагандистери аш-
тер Доржулай, Хирал-оол олар ки-
чээлдерге үргүчү белеткеннип, ды-
накчыларга сөзүн, билдингир кыл-
дыр эрттирип турарлар. СЭКП ТК-
нын декабрь пленумунга Н. С.
Хрущевтун плеткелинин талазы-би-
ле сөөлү беш чылдарын дүргөү-
да көдө ажыл-агыйн хөгжүлгө-
сининг түндүлгелерин дугайында
кичээлдер эрттирип турган, прона-
гандист аш Доржулай районун
мал болгаш чер ажылынын талазы-
биле улау чедишкенин тодар-
гай чижелерге көргөскөн.

Ам бөлүмүнүн дынакчылары
СЭКП-ниң XXI съездининг мате-
риалдарын өөрөнүп эгелөө болгаш
ол документтерин неделя санында
пөндөкелниң хүнде доктаамал ки-
чээлден турар деп шийтирлөөш.

Дынакчылар Сарту, Бичен,
Опунтай, Чажан олар кичээлдер
үсөйи, өөрөнүп өрткөн материал-
дарын эки шийткөдүп ап турарлар.

Пропагандистер семинары

Былал хоорайнын үзөтүр бүдү-
рүлгө албан организация черлерин-
де политикозаларын, бөлүмнө-
ринг пропагандистеринин болгаш
теоретиктиг семинарларын уу-
турчуларын бир хүнүн семина-
ры болуп өрткөн.

Семинарга «Чеди чыл планы —
коммунизм тургузушунунун улау
чагай прогрессин», «Марсисчи-
Ленинчи теорияга СЭКП-ниң XXI
съездининг чээ салымынын» ба-
за областың болгаш Былал хоорай-
нын улус ажыл-агыйнын чеди чыл
планы деп темалыг лекцияларын
СЭКП хооркомунун лектору аш Ле-
пешкин, Кызылдың педагогика ин-
ститутунун бажымы аш Скринов,
партия хооркомунун секретары аш
Киселев олар номчан.

Семинарнын киржикчилери чүгү-
ла методиктиг сургалды алган
болгаш чамкы пропагандистерин
ажылынын дуржулазын дыннан.

Бистиң областа

План куусеттинген

Сут-Хал районун «Бора-Тайга»
көдө ажыл-агый артелинин киж-
гүннери бо чылдын туудуларына
херектөөр тууду ийиш белеткөө-
ринг планын ажыр куусеткен. Бол-
хоз 1750 кубометр ийиш белеткөөр
турган, 2200 кубометр ийиш
көсөш, оюң 1189 кубометр туу-
лау шенелеринде дүжүрүп алган.

Артель баштаар чери тууду ма-
териалдарын белеткелерге чет-
улаштыр кырыккенер.

Мал чыннарда

Сут-Хал районун «Бора-Тайга»
колхозунун бүгү-ле фермаларында
мал кыштан хүр меңи кыш ажыл
турар. Чеди чыл планынын баш-
тайгы чылыннан эгелеш малды
чаш төдүн чыгысты-дээ өскүмөс
сорулга-биле малчыннар ажылдап
турарлар.

Амгы-аңгы оларларга төрөөн 984
хойнуң, 448 өшкүнүң, 39 инеетик
чаш төдү четче алынган. Кадар-

Чадаана МТС-те

Эрткен чылын Чадаана МТС-ке
310 аял күштүг чээ электростан-
циян ажылгалада кыргени район
теүнде чуртталга бажыңдарын
хей кезин болгаш кол-кол бүдү-
рүлгө черлерин электрэнергия-би-
ле хандыраар арганы берген. Чаа
станциянын энергиясын бүгү

Колхозта ясли

Эрткен чылын «Коммунизмче өрүк»
колхозта күрүнүн дөң күсөли-
биле ажылдап уруулар экин
доктаамал ажылдап турар. Ийиш
амгы үдө 21 бичи чаштар бар.
Оларын културалык өстүрүп киж-
илер дөң ясли өргөлөкчиги Г. Га-
лимова уурткан коллектив бүгү-

Эжим-Бажында

Улут-Хем районун «Улут-Хал»
көдө ажыл-агый артелинин баш-
таар чери бо чылдын туудуларына
херектөөр чугайн белеткөөр-биле
өзгөш колхозчуларын Эжим-Ба-
жынче чурткан. Колхозчулар Се-
редар, Дандар, Көмбү болгаш оюң-
дээ чүдүлгөдүр чугай өрттедир онгарын
казып белеткөөш, 20 тонна хире
чугай дашын өрттедир эгелөөнөр.

Область Советиниң бирги сессиязы

Область Советиниң бирги сессия-
зы ажылы хуун дооскан. 1959
чылда областың улус ажыл-агыйн
хөгжүлгелерин планын сессия баш-
лаан. Сессия 1958 чылда область
бюджетинин оругалыг кезөөн
101,8 хуу, чарыгдалыг кезөөн
102,6 хуу куусеттенин болгаш
1959 чылда бюджетти оругалар
талазы-биле 228.081 муң, а чарыг-
далар талазы-биле 224.204 муң
рублөгө төлөвлеттингенин баш-
лаан.

Ажылчы чоннар депутаттары-
нын область Советиниң бирги сес-
сияны облуксомуун чанынга чеди
доктаамал комиссияларын тургу-
скап болгаш оларын даргаарын,
кежигүннерин сонгаан:

Бюджет-сак комиссиянын дар-
газынга—Алдан-Маадырның № 69
сонгула округундан депутат аш
А. М. Арланмай.

Көдө ажыл-агый болгаш белет-
көөр комиссиянын даргазын-
га—Бай-Хаатын № 73 сонгула
округундан депутат аш М. Б. Дос-
так-оол.

Улус өөредилгенин болгаш
культура чырымынын ажылы-
нын талазы-биле комиссиянын дар-
газынга—Арыг-Бажын № 86
сонгула округундан депутат аш
М. Н. Шырап.

Улутпунун, транспорттун бол-
гаш харылааның талазы-биле ко-
миссиянын даргазынга—Час-
Адырның № 33 сонгула округун-
дан депутат аш А. А. Богомолов.

Кадик камгалааның болгаш со-
циал-хандырылганың талазы-биле
комиссиянын даргазынга—Ак-Ту-
рун № 97 сонгула округундан
депутат аш М. О. Доржулай.

Салтынын болгаш нийтининг че-
мениге талазы-биле комиссиянын
даргазынга—Сипиниң № 51
сонгула округундан депутат аш
Н. С. Намай.

Хоорайнын болгаш көдөний, орун
туудунун, коммунал ажыл-агыйн
болгаш чагайжылганың талазы-
биле комиссиянын даргазынга—
Дашты-Кужурун № 41 сонгула
округундан депутат аш С. Х. Крас-
ный.

Сессияга чугаалашкан айтыры-
лар талазы-биле өтөт дараазында
солуга үнөр.

Ажылчы чоннар депутаттарынын область Советиниң бирги сессиязы 1959 чылда областың улус ажыл-агыйнын планын баштаан. Чурукта: облуксомуун даргазы аш А. М. Чимбачын сессияга өл айтырып дугайында клетка кылып турар. Оң талазында —
алдын ниити хөвир.

ПАРТИЙЖИ АМЫДЫРАЛ

КОЛХОЗЧУЛАРНЫҢ КУЛЬТУРЛУГ
АМЫДЫРАЛЫН ЭКИЖИДЕР ДЭЭШ

Колхозчу-араттарын амыдыралы эккижидер болган культуралык бейлер дугайында СЭКП обкомунун V пленумунун доктаалын амыдыралга боттандырып талашып-биле Бай-Тайга районунун партия, совет организациялары болган колхозтар баштаар черлери чамлык амыдырал кылган. Бир эвес колхозтар колхозчуларга 1955 чылда бир күн-хүнүгө 0,900 грамм тарашы, 2 рубль 51 копейка берип турган болза, 1958 чылда—3 кг тарашы, 4—5 рубль чедир берип турар. «Мурнакчы» колхоз 4 кг тарашы, 4 рубль, «Малчын» колхоз 14 рубльди бир күн-хүнүгө бөр аргалык болган.

Амгы үдө колхозтарын 75 хуу-ту чурттаар бажындар-биле халыктынган. Эрткен сөөлү ийи чылдарда 377 бажындарын кырма-лаан, 383 бажындарын кырма-лаан болган 550 бажындарга план-тарашы салган. «Мурнакчы» колхозтун баштаар чери, партия эге организация болган суму Совети 271 өргөзүлгөн бүтүн чурттаалга бажындары-биле халыктын, 113 бажындарын чамыда 3-тен өргү миятарын тарып олурган. Колхозчулар нотаан тарып ап турар апарганар.

Ол колхозтун хөргөжөөнүнүн ийити хураалыга хөргөжөөнүнүн ийити Бүгү-тына хураалыны кыйгырып болган Час-Хөл районунун Ленин аттыг колхозтун хөргөжөөнүнүн ийити областың бүтү хөргөжөөнүнүн «Эң эки арыг-шевер дөш, колхозчу суур дөш, колхозчуларын бажындарына эң эки культур-луг амыдырал чурттаалга дөш» үн-дүргөн социалист чарымын таныш-чуртаалашкан, районун колхозчу хөргөжөөнүнүн социалист чарымына кыйгырганар.

Колхозтарга болган хөргөжөөннөр хурааларындан колхозчу-араттарын чурттаалык болган культур-луг амыдыралын эккижидерин талашып-биле доктаамал амыдырал 5—9 кизи составтыг комиссацияларын иттигелдендирилди киржилгени-биле тургускан. Олар колхозчуларын бажындарын кезип, ийити арыг-шеверин хынал, суурнун чурттаал-чыларынга, колхозчу малчындарга культуралык негиздерин, четтестерин чогуур үдөндө илдерин турар-лар. Оларнын ийитинде «Мурнак-чы» колхозта Хант-Серенге, Сталин аттыг колхозта Бүдүчү, «Малчын» колхозта Борбак-Карага удурткан комиссациялар бөксү амыдыралы кылган. СЭКП райкомунун хөргөжөөннөр ортузунга амыдырал чуртаалашкан (өргөжөөнүн Норуун) комиссацияларын амыдыралын кыл-дырынга дуулаан, хүн-бүрү харыла-жып келген.

СЭКП обкомунун 5-ки пленуму-нун доктаалын бүтүндөй иттигелдендирилди киржилгенин дугайында айтырыгы 60 чылдыг анварыла районун бүтү иттигел-дендирилди хураалыга чуртаалаш-кан.

Районда культуралык чырымын-кын албан черлери боттарын амыдырал чуртаалашкан бо чуртаа со-руданы ийитилгелеринче утла-дырган. «Мурнакчы», «Малчын» колхозтарда клубтар (өргөжөөн-ри Очур, Шомбу), Сталин аттыг колхозта, Мөнгүн-Тайгада библио-текалар (өргөжөөн-ри Чечек, Сам-буу) колхозчулар-биле харылаанын быжылганынан, эки амыдырал ту-рар апарган.

Культуралык амыдырал дөш де-миседе 145 агитаторлар киржи-п турар. Боттарын мурунда са-дыган сорулгаларын «Мурнакчы» колхозта агитаторлар Очур-оол, Чудум-оол, Сталин аттыг колхозта Адай, Байыстан, Чечек олар багыт эвес күүсөдип, колхозчуларын ор-тузунга хүн бүрү амыдырал ту-рарын, ылангыя 1959 чылдагы туудат материалдары белеткөөнүн планнарын чедимшиктинг ботта-дырып турарлар.

Оон-биле кады культуралык амы-дырал-чурттаалга дөш Сталин ат-тыг колхоз-биле «Тилелге» кол-хозтар аразында чарык турарлар. Колхозчуларын күн-хүнүгө тараш болган ашма бөргөндө ашма, малдык продуктуларын, ийди-хенти болган бажын хөргөжөөнүн күн-хүнүгө киржирилти бөргөн моон сонгар практикалар ден колхоз-тар планнап турарлар.

1959—61 чылдарда ийитил-гени колхозтарга 520 чурттаалга ба-жындарын тулар. «Тилелге», Сталин аттыг колхозтарга колхозчу араттарын өгөндө бажындары-биле ийитилгени 1959 чылда, «Най-рал» колхозка 1960 чылда үе ийитилгелер.

Колхозчуларын амыдыралын культуралык дөш эккижидер хөргөжөөн районда ам-даа ыракта-ла чедир чурттаалып турар. Бо хүнүгү байдал-биле алырга райо-нун колхозчу араттарын 436 өргөзүлгөн ам-даа өгөндө чуртта-лышкан, оон ийитинде 176 өргөзүл-гөн малчынар болуп турар. «Малчын» колхозта 211, «Найралда» 88 өргөзүлгөн бажындар халыктын-маан. «Тилелге», Сталин аттыг колхозтарга чурттаалга бажындарын шынары багыт.

Районда туртуган 1292 чурт-таалга бажындарын 915-тин кырмаан, 909-тун кырмаан бол-ган эске-даа чүдүлгөн чок. Кол-хоз суурларында арыгандар бажындар ховар. Ол ыкшаан «Най-рал», «Тилелге» колхозтарын баштаар черлери чугай болган туудуу бүдүрүн хөргөжөөн ала-а-нындан ол талашып-биле чоңун не-геделерин халыктын шылавын турар. Бо бүтүгү чоокку үдө ийитилгелери районун партия, совет болган хей-ниги органна-рын чугула сорулгалар болур.

Х. ӨЛЗЕЙ,
СЭКП-нин Бай-Тайга райкомунун секретари.

ТРАНСПОРТЧУЛАРДА

СЭКП-нин XXI съездинин материалдарын Чадаананың автотран-спортчулары танышканар.

Улут программа хуусаа бетинде күүсеттинген турарын коллектив кезигүүнери боттарын саналыга бергенер. Чеди чылдыг баштайгы чылы—1959 чылдыг бүдүрүлгө планын тонна база тонна-километр талашы-биле 110 хуу күүсөдип ийитилгелер. Чүкэ сөөртүлгөзүнүн бот-үзөш чингидерин, күн-ажыдыг бүдүрүлгүн 5 хуу чедир бе-дидерин хулаангелер.

Транспортчулар съезд материалдарын бедик кэдиртүшкүн-биле танышкан, бөлүмдө өөрөнчү турар.

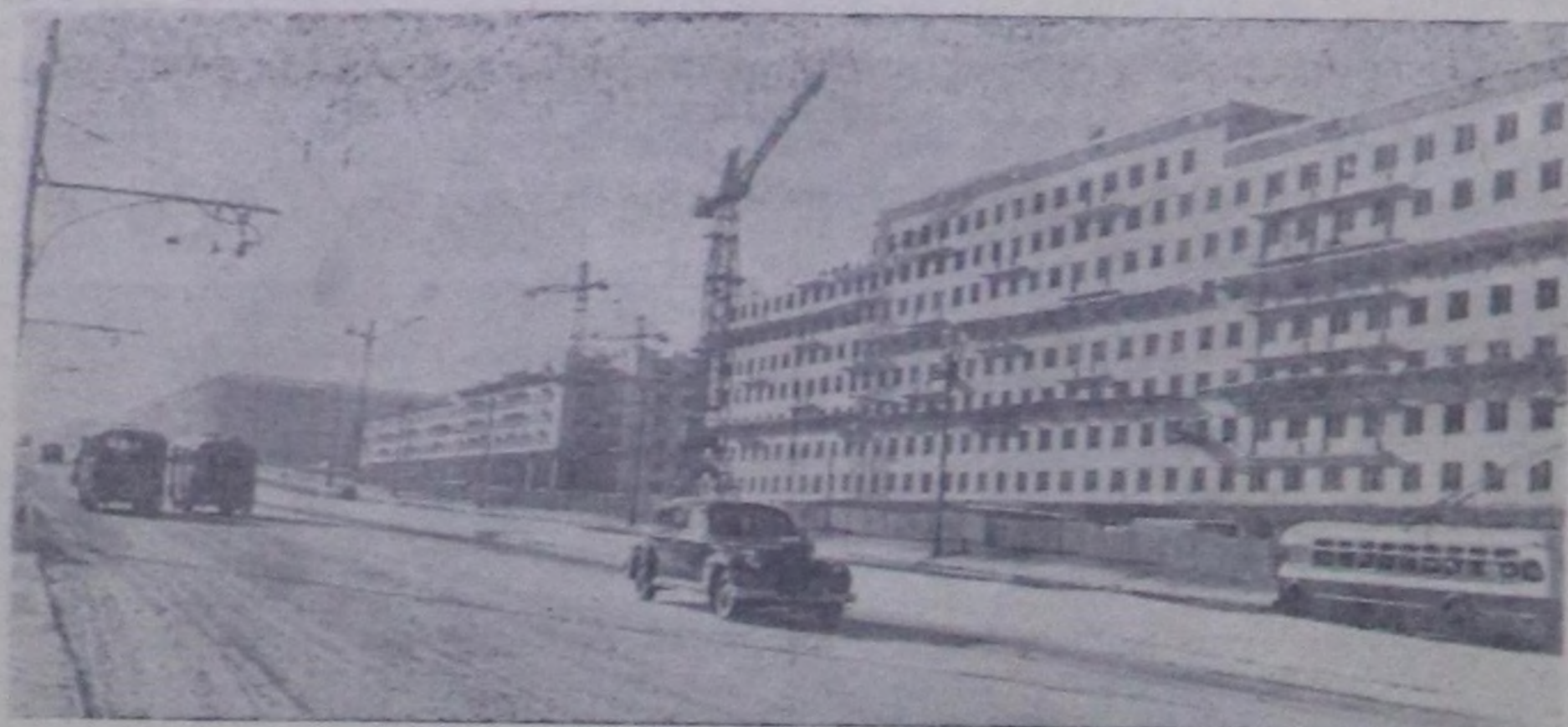
М. СЕВЕН.

Москва. Краснопресненский чигир заводунун лабораториянда автоматтыг чад чигир-хөмчөкчүн тургускан, оон-биле элдеринде турар чигирини савым хөмчөз. Бо чад хөмчөкчү болза, ам бир турар хөмчөкчөдө болза, улам ылашылдыг тургускан. Алыр арганы берип турар болган оон эске-даа амыдырал чуртаалаш-кан. Ол чад чигир-хөмчөкчүн чуртук чигир үдөшүгүнө кептер-лер деп турар.

Чурукта: заводтун улут лабораториясы А. Комарова чад хө-мчөкчүн дуузы-биле чигирини хөмчөкчүн тодоргаллап турары.

МОСКВА БӨГҮН

Ленинск кудумчуда чад чурттаалга бажындарын тууду.

Фото Н. Грановскийн.

СЭТА-ның фотехроникасы.

Хойжулар сөзүн ээлеп турарлар

1958 ажы-агый чылында би-стин колхозтун хойжуларын шуду-ругу ажылаанын түнелгени ар-тедь хой эстүрүлгөн 101,2 хуу күүсөткөн, төртүтүнгөн хура-гандарын 97,3 хууун камтаал-алган. Дүк бүдүрүлгө хөргөжөөн, күн-неге 15 тонна дүктү саткан.

Боттарын алган хулаалгелерин ак-сеткилдиг күүсөдип, эки түн-недери чедип алган хойжуларын дөмдөлгөчү чугула. Чакса, М. Мө-ге 100 хой бүдүрүлгөн 139 хура-ганды, О. Лопсанчап—129 хураган-ды, О. Кежик-Маннай—108 хура-ганды алган. Колхозтун сурагыл хойжу М. Сандык хайнак ирт бү-дүрүлгөн 4 кг 230 грамм дүктү ал-ган болган ол ыкшаан мурнакчылар хей. Чы түнелгени 60 хойжулар-га немедө төлөвүр бугаар 3-тен 7 чедир хурагандарын, 20 ажыг ки-лограмм дүктү берген.

Колхоз сөөлүгү чылдарда хой-жуну нарын дүктүгү уксаа-биле хай-нактаар ажыгыч уругу кичтөнгөйя салган. Ам хойнун 43 хууу чартыг бөдүн дүктүгү мериностар бөзү бер-ген. 1965 чылда бүтү хойнун 70

хууун нарын дүктүгү, 30 хууун на-рын дүктүгү.

СЭКП-нин сөөлүгү чок XXI съезди-нин ийитилгелерин танышкан, хойжу бүрүзү чеди чыла планын 5—6 чылдарда күүсөдип-биле бот-тарынга бедиткен хулаалгелерин ап, социалист чарымын калбар-тканар. Дүкжүлүгү хойжу эш Лопсанчап чыл ийитинде хойларын ийи удаа оодалып турган, төртүр 100 хой бүдүрүлгөн-ле 150-ден эвөш эвес хураганды алыр деп өгөлдөкчү савалды кэдирүп үндү-ген. Эске хойжулар ону дөткөн.

Ылангыя хойжулар Мөнге, Умер-оол, Мешпен-оол, Серженке, Кежик-Маннай болган оон-даа эскелер 100 хой бүдүрүлгөн 130—150 хураган-ды, бир хойдан-на 2—2,5 кг дүктү алырын хулаангелер.

Ам хойжулар боттарын сөзүн ээлеп турарлар. Январь 1-ден март 1-ге чедир төрөн 1715 хойдан 1724 хураган мейди алыганды. Оон ий-тинде Лопсанчап 264 хойдан 271 хураганды, Мөнге 260 хойдан 261, Эдер-оол 242 хойдан 249, Мешпен-оол 265 хойдан 266 хураганды ал-ган.

Чидирис чокка алыр дөш

Бай-Тайга районун «Малчын» колхозунун №1 шөз мал ферма-зынын ажы-ишчилери малды баш санын эстүрү, продуктуларын бе-дир кол сорулгалы салган амыдырал турар. Ферманын ийити олардын-да малды 2800 ажы оодал азы бүтү төрүр хойнун чартыг кезип болуп, оларнын чам төлү чөтө а-дыганды.

Ылангыя хойжу Х. Шожаал те-рөн 278 хойнун хурагандарын чөтө ап, чам малды таарымчалыг чыгып калжарлар, көк сипен-биле чөмөргүл турар. Оон эске-даа мал-чындар, чиксэ, Аракчаа, Серсэ, Се-нин оларда чам төл чөтө алы-нын, малдык кыштын көчүгү хүр болуп турар.

Колхоз баштаар чери малдык

малдык оодалашканынын үзөш-де малчындарга дуулажыры-биле кижилерин немей чорукчу өгөлдө-вө. Ферманын олар бүрүзү доруга бер-ген хурагандарын чыгып хүнер-нин дүштөк шөжтаранда каранды-ларга хой-биле кады олардып ту-рар.

С. САМБУУ.

Хойжуну коданы долуп турар

Каз-Хем районун Ленин аттыг кезде ажы-агый артедик хойжу-зу М. Биче-оол 570 хойну, 250 өш-күнү, каттышкан 820 баш шөз малды калары турар. Ам оон кы-рынга 250 ажыг чам хурагандар

база немешкен. Ичанган оон ко-даны долуп турар.

Колхоз баштаар черинде хой оодалашканынын үзөшдө аңаа ду-улажыры кижилерин чоруткан. Хой-

жуну калжарында тусуай өрөөндө төртүр чөткөн хойларын чөмөргү турар. Ичанга от салып чыгып турар өрөөндө чам хурагандарын ажаап турар.

И. СЕВЕН.

С. ТОКА.

Эрткен чылдыг октябрда Ташкентте Азия Бол-гаш Африка чурттарынын кооперацияларын ко-операция болуп эрткен. Аңаа кирешен совет талашыгын сөзүмүзүгү Салжак Тока

чорак. Чогаалыкын 60 дугайында орук дөмдө-лөшү элесте 1958 чылдыг октябрда «Шын со-лукчу» 205 (4175), 218 (4188) дугайларынга уккүдүн. Оон улукчын моңо адында парла-дымы.

Он айнын 7 хүнү, Ташкенттин кырын хүн чап-чаа-ла хөмө ап өгө-дөн, сонганы өттүр бакылаан тур.

— Бөгүн хураалымы ажытты-нар болгай, шала эрте турбас болза кайын боор, Семен Прокопьевич.

— Ол-даа шын, мен база-ла ону болаш, шала-ла өттүр келдим. Се-мен хөдөлдүрбөс деп болаш тур-байн, одуг чыттым. Сатыжымда чамдык төүлгөр коопарып...

— Идыг-ыдыг, харын—дигеш, шалыкын тура халыкым. Радио үзбөс дил кырынга элзон каш хө-дүгү мларын аялгаларын салып чоруй, күн-хамыр сүртүгүгүнө киритти.

— Мен-даа шала кырыскай бер-ген болган, идыг чүрөдөн шала-ла үгөн мен, шала-ла база-ла шө-ру кижи чораш болгай мен-аан—дөш Семен Прокопьевич, көк нөс хал-тан куу шөйбөк хазарка уштуп өккөдү. Кижинин болуга бүдү хижиренип олурганын дынаваан боор, эртенги зарыкка кылым тур мен. Санайга олурган, оң талык бүдүн солгай дөмдөкө салган, метр хире ууун дөмдөкчүн хазарка дөт, бажык дөмдөкчүн, он хылдыг чадаганын алган, «Кулактай-ла» берди. Көзөк орадажып олурга, ая-хөм кирип алган дораш-на, хөм аялгалыг хөмөй-биле үдөш олур-душту. Чадаган-биле үдөш борба-н-важыктын хөмөй-биле таптыг дил-нап көрөгө, кырай-даа бөр, чоокшү-лай-даа бөр. Ол аялганы дынаар-

га, Хавасиянын дөмдөк хөвүлери, эрес хөдүгү ажы-иште хостуг чо-нун амыдыралы сатышка көрө... Ки-жим сөмкөй хона бөргө, шала ча-выс үн-биле:

— Эки-ле чүвө-дир, чүвүгү ду-гайын йөрөш олур силер, Семен Прокопьевич?—деп айтырдым.

— Төрөн Хавасиянын, оң со-циалист чуртаалыгында дугай-ин шаандакы хөмүгү хөргөжөөн-биле үдөш ирлал олур мен—дигеш, база бир эске аялганын үдө-биле хөмөйлөп бадырдым.

— Кырыскай берген мен дээр, чогуу каш харылг апарымнар?

— Чап-чаа-ла 73 харылг бол-дум. Идыг болза-даа колхозтун ажылаанда хөвөр эки деп мактадып турар мен дигеш, чадаганын а-лар-дүдөдө түдүп көргөш, дагыг ыкш кылдыр шыгажаш, ханы бо-ладын айып-биле иттавайн баар-дым.

— Чеден үштүгү хирендө, чоп ам-даа сергек, эржиер олчаан си-лер? «Халгай бажында хар-даа ча-баан, казак эзеринг каала-даа ту-рулаан»—деп тымыктыган ка-дым.

— Оо, кайымы идыг боор. Кы-ры-биле көрөгө идыг, а чогуу халдыр көр болза дөүгөсөй-ле бер-ген мен. Бодунун мөү-шына-рымын алыртыг ам-даа шөру шы-лаш көстүр. Идыг-даа болза аш-кан хүн дег, харыксыраан. Шөру хире көстүрүм—Совет эрге-

чагыргамнын ачымында. Чылдыг-на дыштаныр-дыр мен, өмөлдө ду-улажыры-даа бөзө, пенсия база ап турар болгай мен. Аныксырай калжар—дөш, катырып кадым.

«Чугаалын дынаар-дыр» деп бо-даш, үе киришпейн:—Оха-ай—деп чүшүрүп олур мен.

— Оо, Салжак! Ак хаанын хар-ламынга бөзө-сөдөн кижи шылап үнөс болгай деп чүвөгө сени су-раган канчаар. Мен-ле болган шы-лап, революция чедир дөңгү кел-дим. Октябрь революциямы үгөн соонда хавастар хостуг, ас-кежик-ти чуртталганы чүтөш ынаарла берген. Мен аялы араттыг огу, ха-кастарын улуг нуруузу ыкшаан, «Семка», Семен Прокопьевич деп бүтүн өргөлтү апарганым сөмө чугаалан хөвөр-лаа бар деп! Ты-ларга база-ла идыг чораш болгай.

— Ол-даа мун, Семен Прокопье-вич. Идыг болжак улустарын ийити салым чыгыс-даа бол, ы-ла-дыгын хөй, чүгө ол националдар-га чалаттыган онзалары база бар болуп эвес бе—дигеш, «чугаалы-чугаалыны» деп болап, ыттавайн ба-дым.

— Тарым деп улуска 1885 чылда төртүтүнгөн мен. Адам Про-на, тайга-даскылаан, хову-шөдөн койгун-тоолгай, ап-мен-биле азыра-тын, оон-биле сүртүп чораш, тын-мөйдү чораш кижи болгай мен. Олчалыг болза тодуг-ла, курут бол-за аш чоругу чүвө-ле болгай. Бо

Оруктар болгаш көвүрүглөр
тудуун чугулаалар көөр

Автомобиль транспорту бистин областын улус ажы-агыйында улут ролу ойноп турар. Ичанган, ав-томашиналар оруун, көвүрүглери кылдыр база септөөр талашы-биле сөөлүгү чылдарда элзон хөмчөзүлгө алынганды. Машина-орук станциясы болган орук ажылаанын участо-гу областа ажыдап турар.

Автомашиналар оруун болган көвүрүглери тулар база септөөр ажылаа чоңун кырылгенин ор-ганизаа талашы-биле кылдыган ажылар-биле чөргөшүр бар чө-пестерин дөмдөлгөчү хөргөжөөн. Чө-р-чө-дө оруктарын, көвүрүглери сеп-төөрин колхозтарын, совхозтарын өргөзүлгө 1958 чылда ийитилгелер турган. Ичангажон, орук септе-лине чоңун киржилгенин өргө-чүн чылын Эркин, Тес-Хем, Улут-Хем, Каз-Хем райондарда четтес организациялар.

Райондарда оруктар, көвүрүглөр септегенин канчаар чоруп тура-рынын хыналданын автомобиль бол-ган чаагылг оруктарын областа өргөлдөп коомшак боттандырып, практиктиг дуузы райондарга чет-тес көргүзүп келген. Танды райо-нун «Совет Россия», «Революция-нын чалымы», Бил-Хем районун «Партиянын XX съездин» колхоз-тарын деискожөөрине көвүрү-глери кылбаан уурунда ол кол-хозтарын орук харылаанында улут бергедөшкөйи таваржып турган. Чамлык черлерде паромнарнын ажылаанын четтес тургускан ужу-

рунда чайгы үдө чоңун хары-лаанын эвөш эвес моондарты бар болуп келгенин дөмдөлгөчү хөргөжөөн.

Бистин областын колхозтарын, совхозтарын болган эске-даа ажы-агый черлери чыл бүрүдө чаа маши-наларын боттарынга салып ап ту-рар. Ол чорук областын деискожө-ринде оруктарын, көвүрүглери эки септөөрин, паромнарнын ажылы эккижидерин негеп турар. 1959 чыл-да оруктар, көвүрүглөр туудуун база септегенин планын чедимши-ктинг күүсөдип аңаа баш бурун-гаар белеткелден кол хамааржы. Ылангыя оруктар, көвүрүглөр ту-дуунга болган септегенин хөргөжөөн туудуг мажын, аштык болган эске-даа материалдарын четчир хөм-чөзүлгө чонун киржилгенин чүгү-дө кылдыр белеткөөн чугула.

Автомашиналар оруунун, көвү-рүглери туудуун чамлык аял тө-лөвөдө бугаар чорударын, эрти орук-тарын, көвүрүглери септегенин эки шынарыг кылдырып «1959-1965 чылдарда автомобиль оруунун туудуун дугайында» СССР-нин Ми-нистрлер Чөвүлгенин 1958 чылда хулаан алган доктаалында айтыган.

Автомашиналар оруунун, көвү-рүглери туудуун, септегенин чу-гулаалар бөргү колхозтарын, сов-хозтарын болган ажы-агый чер-леринин улуттукчарында, ашма-чын чоңар депутаттарын чө-р-чө Советтеринден негетинин ту-рар.

В. ЧИМДАН.

СЭКП обкомунун инструктору.

Тудуг ыяжынын белеткели

1959 чылда туудат ажыларын планын чедимшиктинг күүсөдип со-рула-биле Улут-Хем районда «Чо-дулаа» кезде ажы-агый артедик баштаар чери туудат мажынын бе-леткелине база сөөртүлгөчү чо-гуур кичтөнгөйя утлаангыр.

Туудат мажынын белеткелине бо-лаш сөөртүлгөчү хову бригада-ларын кезигүүнери база ки-риштирип турар.

Туудат мажынын белеткелине колхозчулар кыска хуусаада 750 кубометр-ышты белеткөөш, маши-

на орунда, 450 кубометр туудат шалауде сөөртүп кедирген.

В. БЕГЗИ.

«УТБА-ның 25 чылы» совхозтун ажы-ишчилери 60 чылдыг туудуунга хөргөзүлгө 2000 кубометр мажыт белеткөөш. Ажылачынар эштер Бүрбү, Мандал-оол, Давалай, Бай-ыр, Биче-оол олар боттарын нормаларын хүн бүрүдө ажы кү-сөдип турар.

М. ЧАПТЫР-ООЛ.

Ада-иелер-биле ажыл

Директор Иван Абрамович Шое-в-тич инициативы-биле Сул-Аксы оруктак шөланын башкылары чоң ортузунга азы-бүрү темаларга агитация ажылы калбартып ту-рар. Класстарын улуттукчулар чүгөш шөлөдө болур ада-иелер ху-раалында аңгыда түс-түе органи-зация азы-биле ада-иелерин чынып алган уруглар кижиндигенин бол-ган оон-даа эске азы-бүрү тема-ларга лекция, беседаларын чорутуп турар. Шак мыным ажыдым түн-

нелинде уругларын өөрөдөгөш, чорукчу, оларнын арыг-шеверин улам эки апарган.

Ушкун улудунда МТС коллективни-ге Оюн Кумака болган Л. Выжов-ванын уруглар кижиндигенин дугайында кылган беседалы, ша-даа болган улус судунун коллек-тивниге коммунист Мария Михайловна Тас-оолдун «Өөрөңкчилерин чы-гыс аял негеделерин» деп темага лекцияларын кылган.

Е. КЫДАЙ.

шак эвес, ча-согун-биле аднаар, байларын чөпсөөн дилээр дөргө үдөш ээр, албас дөргө ашты-чүтүп кончуу сүргей. Ичанган байларга бажындарын чоруту чү-вө болгай. Оон соонда, атам Пропа-де хөмчөр баштары кезип, оон ар-тык ас-кежик кайла ирти деп бо-дап, алдым, мөнгүнөп, чамдыкта «олчалыг-даа», улут нуруузу хо-урун берген, өлүр чыгып келеш байларын аспапта кирип, чинди-тир балгышка улам-ла кирип сөрү-дүрүлгөн дег турган бис.

Октябрь революцияны, орус чо-нун чыгыш хову эвес болза, бөзүм-даа, чоңун хавастар-даа кайын ту-рар, шала-ла чок апаар деп чүвө кымга-даа билдиргир. Орус ха-ду-маларын хостакчыларын—дигеш, Семен ыттавайн бардым.

— Абакандан

«АК-КӨК СОГҮН»
